

Модуль 3. Хореографія освіти: стандартизація чи персоналізація?

Лекція 35. Уміння ставити правильні запитання та добирати контраргументи, або прищеплення культури мислення

Навіть якщо наші сприймання адекватні та ми маємо правдиві факти, до тенет помилкових суджень нас можуть завести хибні розмірковування. Приміром, у 1822 році в Російській Академії мистецтв обговорювалась кандидатура генерала Аракчеєва в члени Академії. Основний аргумент на користь обрання був такий: «Він близький до Государя!». У межах прийнятих тоді традицій аргумент був вирішальний. «Тоді, - відповів граф Лабзін, - царський кучер Ілля Байков не менше гідний стати академіком, бо він не лише близький до Государя, а ще й сидить попереду нього!». - чим і вирішив спір, розсмішивши присутніх.

У цьому випадку за принципом аналогії була запропонована дивна пропозиція, яка наочно продемонструвала безглуздість подібних міркувань. Таким чином, був використаний прийом доведення розмірковувань до абсурду.

Інший, не менш яскравий приклад, коли у 1787 році конгрес США схилився до того, аби на законодавчому рівні обмежити чисельність регулярної армії до 10 тис. чоловік. «Чудова пропозиція, - вигукнув Джордж Вашингтон, - а заодно обмежимо законом чисельність ворожої армії 5 тис.». Резолюція про обмеження чисельності армії не пройшла.

Таким чином, для розвитку культури мислення важливо навчити учнів ставити правильні запитання або висувати доречні контраргументи. Перший розглянутий нами приклад свідчить про те, що в основі ухвалення рішення знаходиться хибний аргумент. Другий випадок свідчить про те, що не все те, що можна регулювати варто регулювати. Або так: прагнення до зарегульованості може нашкодити.

Отже, важливо навчити та привчити учнів ставити продумані запитання та міркувати над інформацією та власним досвідом. Такі запитання ще називають спонукальними запитаннями. Розглянемо їх основні види.

Запитання загального характеру:

- Що це означає?
- Як зробити так, щоб...?
- Навіщо це потрібно?
- До чого це приведе?

Запитання для уточнення:

- Що ви мали на увазі, сказавши...?

- У чому полягає основна думка?
- Як ... пов'язано з ... ?
- Не могли б ви висловити думку інакше?
- Уточніть, будь ласка, ви мали на увазі ... чи ...?
- Як це стосується нашої проблеми / суперечки / розбіжностей?
- Маріє, підбийте, будь ласка, підсумок того, що сказав Олександр, своїми словами? ... Олександр, ви це мали на увазі?
- Не могли б ви навести приклад?
- Чи може ... бути гарним прикладом для цього?

Запитання, що перевіряють припущення:

- Які ви робите припущення?
- Які припущення робить Оксана?
- Що ми можемо припустити замість цього?
- Мені здалося, що ви припустили Я вас правильно зрозумів?
- Усі ваші твердження ґрунтуються на припущенні Чому б вам не засновувати їх на ... замість ... ?
- Ви припускаєте, що Як ви можете оцінити справедливість такого припущення?
- Чому хто-небудь може зробити такі припущення?

Запитання, що перевіряють факти:

- Поясніть, будь ласка, чому ви так вирішили?
- Як це можна прикласти до цієї ситуації?
- Чи є причини сумніватися в цьому фактові?
- Що б ви відповіли людині, яка стверджує, що ... ?
- Хто-небудь може навести факти, що підтверджують цю точку зору?
- З якої причини ви дійшли цього висновку?
- Як ми можемо упевнитися, що це правда?

Запитання, що перевіряють розуміння перспектив:

- Що ви цим припускаєте?
- Коли ви говорите ... , ви робите висновок ... ?
- Але, якщо це могло відбутися, що ще може трапитися внаслідок цього? Чому?
- На що може це вплинути?
- Чи відбудеться це неминуче, чи можливо / швидше за все відбудеться?
- Яка альтернатива?
- Якщо ми говоримо про ... , то як же щодо ... ?

Запитання, що перевіряють зрозумілість задач:

- Як ми можемо це знайти?
- Що це питання передбачає?

- Чи можливо спитати про це по-іншому?
- Можемо ми взагалі опустити це питання?
- Питання зрозуміле? Ми зрозуміли його?
- Важко чи легко відповісти на це запитання? Чому?
- Чи всі згодні, що питання в цьому?
- На які інші запитання необхідно відповісти перш, ніж думати над цим запитанням?
- Чому це питання необхідне?
- Це питання є найважливішим, чи в ньому приховане інше питання?
- Чи бачите ви, як це може співвідноситися з ... ?

До продуманих запитань також належать такі: наведіть приклад; що відбулося б, якщо...; у чому полягають сильні та слабкі сторони...; яким чином впливає на...; поясніть, чому...; поясніть, як...; чому важливо...; який аргумент можна навести проти...; який аргумент є кращим і чому...; погоджуєтеся ви із твердженням, що...; як, на вашу думку, подивився б... на проблему...? та ін.

У процесі навчання слід прищепити учням чотири принципи:

1. Виявлення та заперечення припущень.
2. Перевірка фактичної точності та логічної послідовності міркувань.
3. Розгляд контексту.
4. Вивчення альтернатив.